

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет природоохоронний
Кафедра економіки природокористування

Кваліфікаційна робота бакалавра

на тему: **Роль культурно-пізнавального туризму у стійкому розвитку
регіону**

Виконав студент групи СТ-18
спеціальності 101 «Екологія»
Асланзаде Аслан Вугар огли

Керівник ст. викладач
Плетос Світлана Володимирівна

Консультант к.екон.наук, доц.
Арестов Сергій Вікторович
Рецензент к.екон.наук, доц.
Колонтай Світлана Миколаївна

Одеса 2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет природоохоронний

Кафедра економіки природокористування

Спеціальність 101 «Екологія»
(шифр і назва)

Освітня програма «Організація еколого-туристичної діяльності»
(назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри економіки
природокористування

_____ Губанова О.Р.

“2” березня 2022 року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ БАКАЛАВРА

студенту Асланзаде Аслан Вугар огли
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Роль культурно-пізнавального туризму у стійкому розвитку регіону

Керівник роботи Плетос Світлана Володимирівна
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ОДЕКУ від «14» вересня 2021 року № 175-С

2. Строк подання студентом роботи 03.06.2022 року

3. Вихідні дані до роботи: матеріали періодичних видань, монографій, нормативно-правові акти, статті фахових збірників наукових робіт, статистична інформація, матеріали сайтів Інтернет-мережі

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): 1. Науково-теоретичні засади формування та розвитку культурно-пізнавального туризму.

2. Аналіз аспектів впливу культурно-пізнавального туризму на розвиток Одеського регіону.

3. Проблеми та перспективи розвитку культурно-пізнавального туризму Одеського регіону.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень):

1. Розробка програми пізнавального туру «Стежинками Одещини».

2. Собівартість туру “ Стежинками Одещини ”.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	Арестов Сергій Вікторович, к.е.н., доц.,		
Розділ 2	Арестов Сергій Вікторович, к.е.н., доц.,		
Розділ 3	Арестов Сергій Вікторович, к.е.н., доц.,		

7. Дата видачі завдання 2 березня 2022 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Оцінка виконання етапу	
			у %	за 4-х бальною шкалою
1.	Аналіз наукової літератури з досліджуваної теми, написання вступу.	02.03.22-07.03.22	75	4 добре
2.	Написання першого розділу.	08.03.22-14.03.22	75	4 добре
3.	Написання другого розділу.	15.03.22-20.03.22	75	4 добре
4	Узагальнення результатів до першого і другого розділу	12.05.22-15.05.22	75	4 добре
5.	<i>Рубіжна атестація.</i>	16.05.22-20.05.22	75	4 добре
6.	Написання третього розділу.	21.05.22-28.05.22	-	
7.	Узагальнення отриманих результатів. Оформлення електронної версії роботи. Перевірка на наявність плагіату.	29.06.22-03.06.22	-	
8.	Перевірка роботи науковим керівником, надання відгуку, складення протоколу та висновку керівника, підпис авторського договору	04.06.22-09.06.22		
	Інтегральна оцінка виконання етапів календарного плану (як середня по етапам)		75,0	-

Студент _____ **Асланзаде А. В.огли**Керівник роботи _____ **Плетос С.В.**
(підпис) (прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Бакалаврська кваліфікаційна робота на тему: «Роль культурно-пізнавального туризму у стійкому розвитку регіону»

Асланзаде Аслан Вугар огли

Актуальність теми обумовлена тим, що діяльність туристичних підприємств на ринку вимагає формування різноманітних напрямів турів культурно-пізнавального туризму. Формування новітніх турів є шляхом для диверсифікації послуг туристичного підприємства.

Метою роботи є обґрунтування теоретичних основ культурно-пізнавального туризму, оцінка потенціалу Одеського регіону у розвитку внутрішнього туризму завдяки використанню пам'яток культурної спадщини.

Об'єктом дослідження є процес організації культурно-пізнавального туризму регіону.

Предметом дослідження є сукупність науково-теоретичних, методологічних і практичних аспектів розвитку культурно-пізнавального туризму регіону.

Для досягнення поставленої мети були визначені наступні **завдання**:

- дослідити теоретичні основи формування культурно-пізнавального туризму; - окреслити поняття, види, мета та принципи культурно-пізнавального туризму регіону; - проаналізувати ресурсний потенціал культурно-пізнавального туризму Одеського регіону;

Структура і обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Повний обсяг тексту бакалаврської кваліфікаційної роботи – 63 сторінки, таблиць - 2, рисунків - 14.

Ключові слова: культурно-пізнавальний туризм, культурна спадщина, пам'ятки історії, пам'ятки культури, культурний потенціал.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
1 НАУКОВО – ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ	8
1.1 Сутність, напрямки, типи, види та роль культурно-пізнавального туризму	8
1.2 Сучасні тенденції розвитку культурно-пізнавального туризму Одеської області	19
1.3 Потенціал культурно-пізнавального туризму міста Одеси	25
2 АНАЛІЗ АСПЕКТІВ ВПЛИВУ КУЛЬТУРНО – ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ НА РОЗВИТОК ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ	30
2.1 Стан розвитку культурно-пізнавального туризму в області	30
2.2 Ресурсний потенціал культурно-пізнавального туризму Одеського регіону	38
2.3 Памятки культурної спадщини Одеського регіону як потенціал для розвитку туризму	40
3 ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ	46
3.1 Проблеми та перспективи розвитку культурно-пізнавального туризму в Одеській області	46
3.2 Збереження історичної забудови центру Одеси шляхом включення в основний список всесвітньої спадщини ЮНЕСКО	47
3.3 Розробка програми пізнавального туру «Стежинками Одещини»	
ВИСНОВКИ	58
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ	60

ВСТУП

Сьогодні актуальним є питання оцінки і використання культурного потенціалу нашої країни для розвитку туристичної індустрії, особливо у контексті підготовки Євробачення-2023. Налагодження Україною міжнародних зв'язків створює сприятливі умови для її розвитку. У свою чергу туристична діяльність є однією з найважливіших галузей економіки та невід'ємною ланкою в розвитку міжнародного співробітництва та інтеграції в світову культуру та економіку для будь-якої держави.

Сучасний розвиток культурно-пізнавального туризму в Україні має позитивну тенденцію на світовому рівні. На успішний розвиток цього виду туризму впливає практично на всі ключові сектори економіки. Динамічний розвиток індустрії туризму дає поштовх до відкриття нових маршрутів подорожів, чисельних туристичних фірм та агенцій. Діяльність цих підприємств спрямовано на організацію комплексного обслуговування туристів, зокрема послуги перевезення, харчування, розміщення, екскурсії, тощо.

Україна має значний потенціал для розвитку культурно-пізнавального туризму. В Одеському регіоні культурно-пізнавальний туризм може розвиватися у екскурсійно-пізнавальному та культурному напрямках і займає вагоме місце на регіональному туристичному ринку.

Метою дослідження є визначення напрямів та розробка пропозицій щодо організації розвитку культурно-пізнавального туризму в діяльності підприємств сфери туризму.

Для досягнення поставленої мети були визначені наступні завдання:

- дослідити теоретичні основи формування культурно-пізнавального туризму;
- проаналізувати сучасні тенденції розвитку культурно-пізнавального туризму в регіоні;

- визначити потенціал культурно-пізнавального туризму міста Одеси;
- запропонувати напрями формування туристичного продукту культурно-пізнавального туризму;
- обґрунтувати пропозиції щодо розробки туристичного продукту культурно-пізнавального туризму;
- провести розрахунок вартості туристичного продукту.

Об'єктом дослідження є процес організації культурно-пізнавального туризму регіону.

Предметом дослідження є оцінка потенціалу Одеського регіону у розвитку внутрішнього туризму завдяки використанню пам'яток культурної спадщини.

Матеріали дослідження. У вітчизняній науковій літературі пізнавальний туризм аналізують такі автори, як Г. Вишневська, М. Дрогомирецька, Л. Савранчук, В. Кифяк. Серед зарубіжних вчених, праці яких присвячені вивченню проблем пізнавального туризму, – О. Лойко, Е. Артьомова, В. Козлова, В. Квартальнов та ін. Дослідженням проблем розвитку ринку культурно-пізнавального туризму присвячені праці: Галасюк С.С., Герасименко В. Г., Давиденко І. В., Михайлюк О.Л., Нездоймінова С. Г., та інших науковців. Але аналіз опублікованих наукових праць виявив певну невисвітленість проблем регіонального розвитку культурно-пізнавального туризму.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань були використані методи теоретичного узагальнення, системного та статистичного аналізу, прийоми порівняльного аналізу, методи прогнозування.

Практичне значення результатів, які одержані в результаті виконання бакалаврської кваліфікаційної роботи полягають у можливості використання їх туристичними підприємствами для формування напрямів розвитку культурно-пізнавального туризму. Подані автором пропозиції розвитку культурно-пізнавального туризму можуть бути використані у діяльності туроператорів та інших туристичних організацій.

1 НАУКОВО – ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ

1.1 Сутність, напрямки, типи, види та роль культурно-пізнавального туризму

В останні роки в умовах гострої економічної кризи та військово-політичного конфлікту на сході нашої держави туризм все більше почав відігравати важливу роль у історичному, духовному, культурному, економічному та політичному житті України. Він перетворився на головний соціокультурний феномен загального розвитку людства та засобу досягнення порозуміння і толерантності у відносинах між численними етнічними спільнотами та різними культурами.

Сьогодні спостерігається стійка тенденція до розширення сегменту культурно-пізнавального туризму на світовому ринку. За найскромнішими прогнозами Всесвітньої туристичної організації (ВТО), частка історико-культурного туризму до 2020 р. становила щонайменше 25 % від загальних показників світового туризму [6].

Наша країна має значний потенціал для розвитку візного і внутрішнього культурного туризму. На державному обліку в Україні перебуває понад 130 тис. пам'яток, із них: 57 206 - пам'ятки археології (418 з яких національного значення), 51 364 - пам'ятки історії (147), 5926 - пам'ятки монументального мистецтва (45), 16 293 - пам'ятки архітектури, містобудування, садово-паркового мистецтва та ландшафтні (3 541). Функціонує 61 історико-культурний заповідник, 13 з яких мають статус національних. У Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО: Софійський собор з архітектурним ансамблем, Києво-Печерська лавра в м. Київ, історичний центр м. Львів. Загальна характеристика об'єктів культурно-пізнавального туризму наведена в табл. 1.1

Таблиця 1.1

Зміст культурно-пізнавального туризму

Вид	Туристські об'єкти
Літературно-художній туризм	відомі діячі та твори літератури, театру, кіно та ін.
Історико-археологічний туризм	пам'ятки людської цивілізації і соціально-економічної культури; стародавні міста, руїни стародавніх міст; пам'ятки оборонної архітектури (фортеці, оборонні стіни і вали, місця битв тощо)
Військово-історичний туризм	пам'ятники присвячені військовим подіям, військові музеї; музеї, присвячені окремим військовим битвам і цілим війнам; меморіали
Історико - архітектурний туризм	архітектурні ансамблі, палацові комплекси, малі архітектурні форми (будівлі, бвежі, арки, зали, пантеони, мавзолеї, меморіальні печери, обеліски); гідротехнічні споруди (дамби, канали, гідроелектростанції); портово-промислова архітектура; рекреаційна архітектура
Релігійно-пізнавальний туризм	культові споруди і храми
Культурно-етнографічний туризм	традиції, обряди, свята, народні промисли, національна кухня, традиційні житла, одяг, танці, колекції етнографічних музеїв
Природно-пізнавальний туризм	Національні природні парки, регіональні ландшафтні парки, біосферні резервати, природні заповідники, пам'ятки природи, ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки

Поняття "культурний-пізнавальний туризм ("cultural tourism) уперше офіційно на міжнародному рівні застосовано в матеріалах Всесвітньої конференції з культурної політики (1982 р.). Основні документи у сфері культурного надбання продукували дві міжнародні організації - ICOMOS і UNESCO. UNESCO розглядає культурний туризм як відмінний від інших вид туризму, що враховує культури інших народів.

У Хартії по культурному туризму Міжнародної ради по пам'ятках і об'єктах (ICOMOS) культурно-пізнавальний туризм визначається як форма туризму, основною метою якого, крім інших цілей, є "відкриття пам'ятників і об'єктів" [15], характеризує "культурно-пізнавальний туризм як "невеликий сегмент ринку, ретельно організований, пізнавального або освітнього і найчастіше елітарного характеру присвячений поширенню й роз'ясненню культурної ідеї.

Місією культурно-пізнавального туризму, є зближення народів, виховання поваги, терпимості, вивчення надбань народів та ознайомлення із звичаями та традиціями, взаєморозуміння на основі гуманітарних цінностей туризму.

Культурно-пізнавальний туризм є найкращим способом розширення кругозору людини, поглиблення світосприйняття особистістю, ознайомлення з найкращими культурно-мистецькими творами людства, що у кінцевому результаті сприяє естетично-духовному розвитку і збагаченню людини.

Він поєднує у собі широкий спектр споживчої туристичної діяльності, що формує розуміння характерних особливостей окремої дестинації (культурно-історична спадщина, мистецтво, стиль життя), забезпечуючи відкритість та доступність такої культури [12].

Культурно-пізнавальний туризм є основою наукових і науково-популярних досліджень культури, а також способом залучення різних верств населення до її вивчення.

У сучасній зарубіжній науковій літературі культурно-пізнавальний туризм має декілька інтерпретацій:

1. Як найкращий спосіб вивчення природи культурного відтворення;
2. Спосіб залучення туристів до мистецтва, історії, художньої спадщини, фольклору.

Визначальним принципом розвитку культурно-пізнавального туризму, в наш час, є принцип стійкого розвитку, який ґрунтується на комплексній підтримці регіональної (місцевої) культури, збереження історико-культурних і

природних об'єктів та покращення матеріального і духовного рівня життя місцевого населення. Будь-який вид туризму, в тому числі і культурно-пізнавальний, який реалізується за принципами стійкого розвитку, є визначальним засобом економічного розвитку регіону, створення нових робочих місць, і що найголовніше збереження і використання історико - культурних об'єктів [10].

Культурно-пізнавальний туризм розвивається на базі історико-культурних ресурсів, які поділяються за типами на: предметні (матеріальні пам'ятники археології, історії, архітектури, містобудування, монументального мистецтва, музеї, заповідники, садиби), і непередметні (нематеріальні, або духовні звичаї, традиції, обряди, фольклор, усна народна творчість) [8].

В той же час до культурно-пізнавальних ресурсів відносяться тільки ті історичні та культурні об'єкти, які мають науково-пізнавальну цінність й важливе суспільне значення.

Основними компонентами культурно-пізнавального туризму є:

- археологічні – городища, могильники, залишки стародавніх поселень, стоянок, кургани, культові місця та споруди, наскальні зображення, та інші;
- історичні – будинки, споруди (ансамблі), окремі поховання та некрополі, визначні місця, пов'язані з життям відомих осіб, культурою та побутом народів;
- твори образотворчого мистецтва (самостійні або складові архітектурних чи археологічних пам'яток);
- архітектурні – площі, вулиці, квартали, залишки давнього планування, споруди та пов'язані з ними твори декоративного, образотворчого та монументального мистецтва;
- садово-паркового мистецтва – поєднання паркового будівництва з природними або штучними ландшафтами;
- ландшафтні – природні території, які мають значну історичну цінність [10].

Серед великої кількості культурно-пізнавальних об'єктів провідну роль займають пам'ятки історії та культури, які відзначаються привабливістю і служать основним засобом задоволення культурно-пізнавальних потреб [7].

Виокремлення культурно-пізнавального туризму як специфічного виду туризму, на сьогоднішній день, відбувається за такими напрямками:

1. Характер туристичної подорожі, що ґрунтується на отриманні нових вражень для задоволення культурних потреб (дана ознака є концептуальною відмінністю культурно-пізнавального туризму від інших видів туризму);
2. Мотивація туристів, залучених до культурно-пізнавального туризму;
3. Характеристика особливих історико-культурних туристських ресурсів, залучених у процес задоволення попиту в сфері культурно-пізнавального туризму.

Характеризуючи культурно-пізнавальний туризм за цими ознаками, можна стверджувати, що це специфічний вид туризму, де культура є базисом для формування туристичної привабливості конкретного регіону, мотивації туристичної діяльності та вироблення спеціального туристичного продукту [12].

У класифікації професора М. Драгічевіч-Шешич подорожі у культурно-пізнавальному туризмі за метою подорожі поділяються на:

- історичні (мандрівки в історію, релігійні подорожі);
- географічні (спеціалізовані);
- художні (з метою вивчення мистецтва) [1].

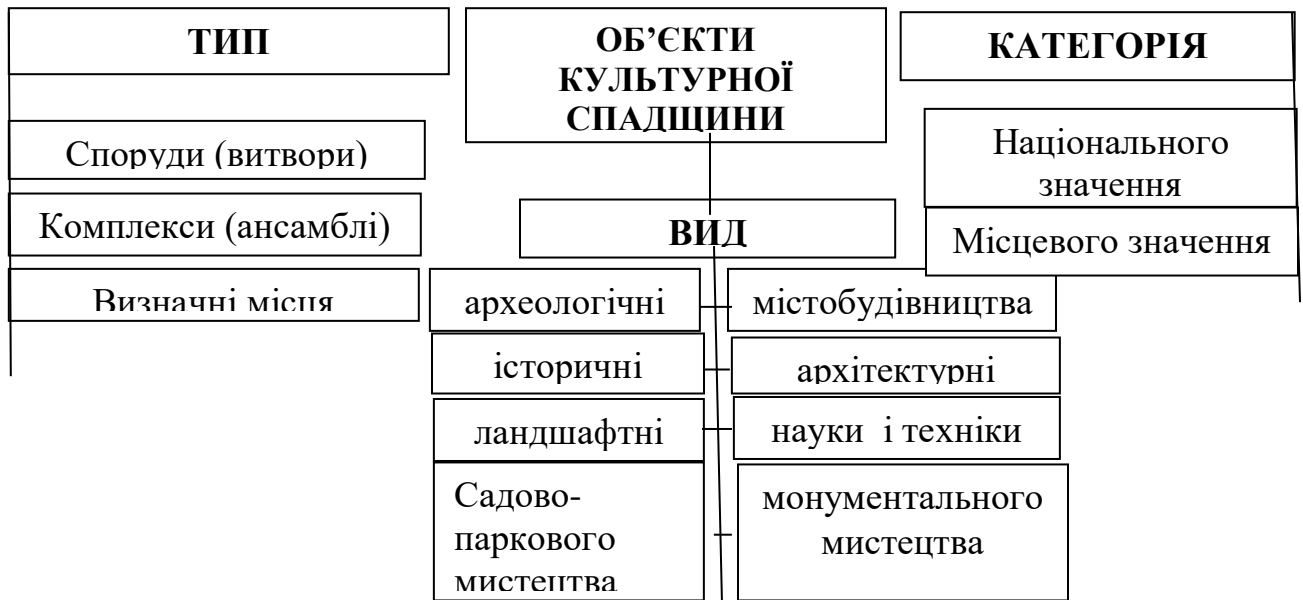

Рис.1.1 Класифікація нерухомих об'єктів культурної спадщини України

Культурна самовираження народу завжди викликає інтерес. Природна допитливість туриста по відношенню до різних куточків світу і населяють їх народів утворюють один з найбільш сильних спонукальних туристських мотивів.

Туризм - найкращий спосіб знайомства з іншою культурою. Гуманітарне значення туризму полягає у використанні його можливостей для розвитку особистості, її творчого потенціалу, розширення горизонту знань. Прагнення до знання завжди було невід'ємною рисою людини. Поєднання відпочинку з пізнанням життя, історії і культури іншого народу - одне із завдань, яку повною мірою здатний вирішувати туризм. Побачити світ своїми очима, почути, відчуті - важливі частини відновної функції туризму, вони несуть в собі великий гуманітарний потенціал. Знайомство з культурою та звичаями іншої країни збагачує духовний світ людини.

Культура є фундаментальною основою процесу розвитку, збереження, зміцнення незалежності, суверенітету і самобутності народу. Ідентичність шляхів історичної еволюції культури і туризму визначила спільність нових методів

підходу до їх подальшого розвитку. У більшості країн світу відбувається процес демократизації культури і туризму, які становлять невід'ємну частину життя суспільства. Самосвідомість і пізнання навколишнього світу, розвиток особистості та досягнення поставлених цілей немислимі без придбання знань в області культури.

Культурна спадщина кожного народу становлять не тільки твори художників, архітекторів, музикантів, письменників, праці вчених. Але і нематеріальне надбання, що включає фольклор, народні промисли, фестивалі, релігійні ритуали тощо.

Давно виділився і став самостійним такий вид туризму, як культурний, чи пізнавальний. Його основою є історико-культурний потенціал країни, що включає всю соціокультурне середовище з традиціями і звичаями, особливостями побутової та господарської діяльності. Мінімальний набір ресурсів для пізнавального туризму може дати будь-яка місцевість, але для його масового розвитку потрібно певна концентрація об'єктів культурної спадщини, серед яких можна виділити:

- Пам'ятники археології;
- Культову і цивільну архітектуру;
- Пам'ятники ландшафтної архітектури;
- Малі і великі історичні міста;
- Сільські поселення;
- Музеї, театри, виставкові зали та ін.;
- Соціокультурну інфраструктуру;
- Об'єкти етнографії, народні промисли та ремесла, центри прикладного мистецтва;
- Технічні комплекси і споруди.

При відвідуванні іншої країни туристи сприймають в цілому культурні комплекси, складовою частиною яких є природа. Аттрактивність культурних

комплексів визначається їх художньої та історичною цінністю, модою і доступністю по відношенню до місць попиту.

Особливості культури різних регіонів світу все частіше спонукають людей проводити відпустку в подорожі. Об'єкти, відвідувані туристами, сприяють їх духовному збагаченню, розширенню кругозору. Культура є одним з основних елементів туристського інтересу.

Пізнавальний туризм охоплює всі аспекти подорожі, за допомогою якого людина дізнається про життя, культуру, звичаї іншого народу. Туризм, таким чином, є важливим засобом створення культурних зв'язків і міжнародного співробітництва. Розвиток культурних факторів всередині регіону є засобом розширення ресурсів для залучення туристичних потоків. У багатьох країнах туризм може бути включений в так звану політику культурних відносин.

Рівень культурного розвитку може бути використаний також для створення сприятливого іміджу конкретного регіону на туристичному ринку. Елементи і фактори культури можуть бути каналами розподілу інформації про туристських можливостях місцевості. Успіх розвитку туризму залежить не тільки від матеріально-технічної бази, що відповідає загальноприйнятим стандартам і вимогам, але і від унікальності національної культурної спадщини.

Об'єкти національної культурної спадщини повинні бути представлені розумно і творчо. Науково-технічний прогрес зробив свою справу: продукція однієї країни практично не відрізняється від аналогічної продукції іншої країни. У культурі однаковість неприпустимо. Регіон, який бажає стати популярним туристичним напрямком, повинен володіти унікальними культурними комплексами і пропонувати їх на туристичний ринок.

Оцінка культурних комплексів для туристичних цілей може проводитися двома основними методами:

- 1) ранжируванням культурних комплексів за їх місцем у світовій та вітчизняній культурі;

2) необхідним і достатнім часом для огляду визначних пам'яток, що дозволяє порівнювати різні території по перспективності історико-культурного потенціалу для туризму.

Ці методи багато в чому суб'єктивні: культурні комплекси, які високо оцінені фахівцями, не завжди викликають адекватну реакцію у туристів. Необхідна і достатня час для огляду об'єктів до певної міри визначається їх доступністю і побудовою екскурсійних маршрутів. Нарешті, уявлення про цінності культурних комплексів залежить від рівня освіти, національних особливостей туристів. У більшості випадків інтерес до об'єктів культури визначається модою.

Важливою характеристикою культурного комплексу є стабільність його відповідності ціннісним критеріям, сформованим у населення. Цей фактор пов'язаний з довго тимчасовістю інтересу туристів до конкретного культурному об'єкту. Зберігається стабільність інтересу туристів до таких об'єктів світової культурної спадщини, як єгипетські піраміди, антична архітектура та ін. Разом з тим ряд об'єктів, наприклад ленінські місця, найбільш відвідувані в радянський період в Росії, втратив свою привабливість зі зміною ідеологічних установок в суспільстві. Тому одним з основних завдань організаторів туризму є не тільки створення культурного комплексу для туризму, але і збереження його на досить тривалий історичний період.

Незважаючи на те що практично будь-яку інформацію можна отримати з друкованих періодичних видань, художньої літератури та інших джерел, не старіє стара істина: "Краще один раз побачити, ніж сто разів почути". Тому регіон, зацікавлений в залученні туристів, повинен розумно планувати і розвивати спеціальні програми і заходи, що сприяють підвищенню інтересу до його культури, поширювати інформацію про свій культурний потенціал в розрахунок на залучення потенційних туристів.

Один превалюючий мотиваційний результат і кілька вторинних, або очікуваних, результатів, рішення про вибір яких може бути прийнято при відповідному збігу обставин під час поїздки. Такі пізнавальні тури в бажану країну, наприклад до Франції, де набір екскурсій і розваг часто віддається на вибір туристам: одні можуть відвідати Євро-Дісней, інші - Лувр і тощо.

Групу мотивацій при виборі цієї поїздки складуть наступні мотиви:

- Пізнавальний - відвідування країни, пам'ятки якої (Ейфелева вежа, Монмартр, Сена) відомі кожному з дитинства з літературних творів;
- Престижно-іміджевий - негативна відповідь на питання: "Як, ви не були у Франції?" може поставити співрозмовника в незручне становище;
- Культурно-розважальний - відвідання Лувру, інших музеїв тощо.
- Побачити пам'ятки і явища природи, гарні краєвиди і пейзажі, національні парки та ін .;
- Познайомитися з досягненнями культури, науки і техніки (музеї, галереї, культові споруди, архітектурні ансамблі і тощо);
- Відвідати екологічно чисті або, навпаки, дуже забруднені об'єкти;
- Побачити екзотичний тваринний і рослинний світ;
- Відвідати історичні місця і споруди;
- Зробити унікальні фотографії, зняти відеофільм.

Подорож, що має у своїй основі культурний і пізнавальний інтерес, на сьогоднішній день є одним з найпоширеніших видів туризму.

Культурно-пізнавальний туризм охоплює собою відвідування історичних, культурних або географічних визначних пам'яток. Культурний туризм - є самим популярним і масовим видом туризму. Основна мета таких подорожей - ознайомлення з туристськими визначними пам'ятками (пам'ятниками історії, архітектури, мистецтва; природними й етнічними особливостями; сучасним життям народу й т.п.).

Напрямки культурно-пізнавального туризму:

- знайомство з різними історичними, архітектурними або культурними епохами шляхом відвідування архітектурних пам'ятників, музеїв, історичних маршрутів;

- відвідування культурних подій: відвідування фестивалів (музичних, театральних, кіно), релігійних свят, бою биків, виставок тощо;

- відвідування лекцій, семінарів, курсів наукової мови;

- участь у фольклорних фестивалях.

Культурний туризм - відмінний спосіб довідатися більше про іншу культуру. Має іншу назву екскурсійний туризм.

Своїми коріннями культурний туризм упирається у всебічний розвиток особистості, її творчого потенціалу або певного розширення знань.

Культурний туризм прямо пов'язаний з пізнавальним. Часто зустрічається в літературі як культурно-пізнавальний туризм.

Культурний туризм як в Україні так й в інших країнах сполучає в собі відпочинок з пізнанням нової культури, звичаїв, духовних цінностей інших народів.

Короткий список можливих об'єктів культурного й культурно-пізнавального туризму України:

- пам'ятники культової й цивільної архітектури;

- пам'ятники ландшафтної архітектури;

- музеї, театри, виставочні зали;

- міста із цікавою історією;

- технічні комплекси й спорудження;

- пам'ятники археології;

- сільські поселення;

- соціально-культурний сервіс;

- об'єкти етнографії, народні промисли й ремесла, центри прикладного мистецтва.

Експерти в рамках загальнонаціональної акції "7 чудес України: замки, фортеці, палаци" вибрали 7 кращих замків, 7 фортець й 7 палаців.

За звання кращих з фортеційних і замково-палацових комплексів України боролося 138 об'єктів. Фіналістами в категорії "замки" стали:

Дубенський замок (Рівненська область),
замок "Паланок" (Закарпатська область),
Збаражський замок (Тернопільська область),
Золочевський замок (Львівська область),
Луцький Верхній замок (Волинська область),
Олеський замок (Львівська область)
Ужгородський замок (Закарпатська область).

Серед фортець:

Аккерманська фортеця (Білгород-Дністровський в Одеській області),

1.2 Сучасні тенденції розвитку культурно-пізнавального туризму Одеської області

У сучасних умовах з розвитком авіації, виникненням і поширенням масових форм туризму, "культурний туризм набув свого сучасного значення.

У XXI ст. культурний туризм покликаний слугувати ідеям інтелектуальної й моральної солідарності людства, затвердженню ідеалів терпимості в суспільстві, тобто повазі, прийняттю й правильному розумінню різноманіття культур нашого світу.

Завдяки безлічі факторів культурно-пізнавальний туризм став світовим соціокультурним феноменом зі своєю гуманітарною і глобальною місією. Зокрема, привернути увагу широкої світової громадськості до проблем збереження культурного надбання, національних етнокультур, культурної

самобутності, культурного різноманіття, а також проблем взаємодії туризму і культури, туризму і культурного різноманіття, туризму і міжкультурного діалогу.

У цьому контексті особливо вагомого значення набуває розвиток культурно-пізнавального туризму в Одеській області, яка є своєрідним ареалом збереження і розвитку української національної культури і духовності, унікальним регіоном, де споконвіку підтримуються, зберігаються і популяризуються традиції та звичаї наших предків.

У цих умовах туристична галузь загалом і культурно-пізнавальний туризм зокрема, повинні стимулювати розвиток як регіональної, так і загальнодержавної економіки, зміцнити і посилити демократичні процеси в країні та курс на євроінтеграцію.

В останні роки туризм цілком закономірно почав відігравати основну стратегічну роль у регіональному розвитку Одеської області, що і було відзначено в Стратегії розвитку області на період до 2027 р.

Головною умовою становлення і розвитку культурно-пізнавального туризму є наявність великої кількості історико-культурних об'єктів, доступність до них та достатньо розвинена інфраструктура Одеської області (включаючи заклади харчування і розміщення туристів).

В Одеській області культурно-пізнавальний туризм може розвиватися у екскурсійно-пізнавальному та культурному напрямках і займає вагоме місце на регіональному туристичному ринку.

Це, в першу чергу, зумовлено тим, що область відзначається значною кількістю і різноманітністю історичних, архітектурних, мистецьких пам'яток і національно-етнічних особливостей, а також зручним географічним розташуванням, розвиненою транспортною мережею.

Таблиця 1.2

Пам'ятки національного значення на території Одеської області

Адміністративні одиниці (міста, райони)	Пам'ятки національного значення, пам'ятки архітектури (за законодавством)					
	археоло гічні	оборон ної архітек тури	сакраль на архітек тура	цивільна та громад ська архітек тура	пам'ятки історії, на уки і техніки	пам'ятки монументального мистец тва
Білгород-Дністровський	2					
Біляївський	1		2			
Болградський			1			
Ізмаїльський	1		3		1	
Кілійський	1		1			
Кодимський						
Лиманський	2		1			
Подільський			1			
Овідіопольський	3					
Ренійський	4					
м.Білгород- Дністровський	2	1	1			
м.Ізмаїл			6			1
м.Одеса		1	3	33	2	4
Всього	16	2	19	33	3	5

Історико-культурна спадщина Одеської області є чисельною, зокрема: під охороною держави знаходиться 3,5 тис. пам'яток історії та культури, занесені до спадщини ЮНЕСКО.

Розвиток міжнародного туризму на початку 2020 року стикнувся з проблемами закриття кордонів, обмеження переміщення пасажирів за регіонами, окремими країнами у зв'язку з пандемією COVID-19. З іншого боку, Україна є однією з країн, де сальдо туристичного потоку є негативним – більша частина туристів виїжджає за кордон. Ця тенденція є негативною для туристичної сфери країни, оскільки зменшує економічні та інфраструктурні можливості реалізації комплексу послуг сфери туризму: завантаження закладів розміщення, реалізації послуг туристичних підприємств тощо. Проте значний потенціал культурної спадщини може бути реалізований для громадян України в умовах продовження пандемії та обмеження руху до інших країн. Крім цього, культурна спадщина залишається важливим складником в екскурсійному обслуговуванні туристів та екскурсантів. Підтримка внутрішнього туризму, пропозиції вже популярних об'єктів культурної спадщини, розроблення нових маршрутів з об'єктами культурної спадщини може слугувати інтенсифікації туристичних потоків між регіонами України, поживати внутрішній туризм.

Тенденції розвитку туризму та туристичних потоків за регіонами України показують, що Одеська область входить до п'ятірки регіонів із найвищою часткою туристів, що були обслуговані суб'єктами туристичної діяльності (туроператорами та турагентами) – 72 302 особи), після м. Київ, Львівської, Івано-Франківської, Дніпропетровської областей. Розвиток туристичної діяльності в Одеській області пов'язаний як із природно-рекреаційними ресурсами, так і з культурною спадщиною. Відповідно до Закону України «Про охорону культурної спадщини» [10], пам'ятки культурної спадщини є об'єктами цієї спадщини, які внесені до Державного реєстру нерухомих пам'яток України або взяті на державний облік. Об'єкти культурної спадщини класифікуються за типами, видами, а в обліку поділяються на національного та місцевого значення. Державний реєстр нерухомих пам'яток України включає 4719 одиниць, з них 891 – національного значення, 3828 – місцевого значення. Так, найбільша частка

пам'яток розміщена у м. Київ (18,52%), Чернігівській областях (8,98%), АР Крим (7,07%), найменша – у Тернопільській (0,56%), Кіровоградській (0,67%).

В Одеській області частка пам'яток національного значення становить 2,92% (або 26 об'єктів) [11]. Проте необхідно зазначити, що частина пам'яток національного значення взята на облік відповідно до законодавства Української РСР. Відповідно до регіонального розподілу цих пам'яток, в Одеській області нараховується 48 об'єктів або 2,7% від усіх об'єктів культурної спадщини, взятих на облік відповідно до законодавства УРСР [12]. Серед пам'яток національного значення на території Одеської області більшість належить до цивільної архітектури, об'єктів сакральної (культової) архітектури, монументального мистецтва та пам'яток археології.

У таблиці розраховано насиченість об'єктами культурної спадщини сільських адміністративних районів Одеської області без міських поселень. Найбільш складним залишається включення об'єктів, які не внесені до реєстру. На основі розрахованих показників нами створено картосхему розподілу об'єктів культурної спадщини за сільськими адміністративними районами без урахування міських поселень. Більшість об'єктів культурної спадщини розміщені навколо Одеси та околиць, у Придунав'ї та на півночі області. Проте значна частина об'єктів натепер не виявлена, не включена до туристичних маршрутів, оскільки не має статусу пам'ятки та не включена до реєстру, відсутня інформація про цей об'єкт. Етнічний склад Одеської області, що змінювався протягом XIX–XX століть, залишив значну культурну спадщину – матеріальну і нематеріальну, етносів, що проживали в минулому або проживають зараз на території регіону. Створена етносами культурна спадщина також є потенціалом розвитку туризму Одеської області. Сюди належать об'єкти культурної спадщини, колишні колонії та культурні ландшафти, які змінювалися відповідним етносом. Такі дослідження є у М.Л. Орлової, яка виокремила етнотуристичні райони (Північний, Центральний, Південний) відповідно до забезпеченості етнічно туристичними

ресурсами. О.І. Ніколаєва поділяє Одеський регіон на рекреаційні зони (Лісостепова, Центральностепова, Приморська, Приміська) та визначає спеціалізацію кожної із зон за видами туристично-рекреаційної діяльності [8]. Найбільш привабливою з погляду як культурної спадщини, так і організації сфери туризму залишається приморська зона навколо Одеси та узбережжя Овідіопольського і Білгород-Дністровського районів, а також Придунайський район, що характеризується етнічною мозаїчністю, культурною спадщиною нерухомих об'єктів та нематеріальної культури болгар, молдован, липованів тощо. Розвиток туристичної сфери в Одеській області пов'язаний із двома програмними документами: «Стратегія економічного та соціального розвитку Одеської області на період до 2022 року» [14], а також «Програма розвитку туризму і курортів в Одеській області на 2017–2020 роки» [15], в якій туризм та рекреація віднесені до стратегічних пріоритетів. Так, програма передбачає такі основні напрями, як: – збільшення кількості потоку туристів до Одещини на 20,0%; – збільшення кількості проведених заходів, що належать до подієвого туризму, на 15,0%; – збільшення кількості нових туристично-екскурсійних маршрутів на 25,0%; – збільшення кількості установ у сфері туризму в Одеській області на 15,0% [14].

Стратегія розвитку Одеської області на період 2021–2027 років передбачає у туристичній діяльності ключовий напрям – глобалізацію культурного і туристичного середовища та інфраструктурний розвиток. Одним із напрямів розвитку є технічне завдання «Розвиток внутрішнього українського туризму». Це завдання передбачає: – залучення органів державної та регіональної влади до підтримки туризму та його сприяння; – створення локальних цільових програм – на рівні громад;

– забезпечення інформаційною базою для розроблення та формування локальних туристичних дестинацій та створення туристичних кластерів [14]. Важливе місце займає також організація етнофестивалів та інших подій,

пов'язаних із використанням культурного потенціалу регіону (наприклад, етнофестиваль «Чумацький шлях»). Пропонується також переоцінка туристичного потенціалу сільських адміністративних регіонів та розбудова туристичної і супутньої інфраструктури.

Туристичні ресурси культурно-пізнавального значення, що мають собою цінність для певного етносу зосереджені у містах Одеса, Білгород-Дністровський, Ізмаїл, ряді населених пунктів Болградського, Арцизького, Кілійського районів тощо.

1.3 Потенціал культурно-пізнавального туризму міста Одеси

Одеса - центральне місто області. Вона розташована на місці стародавнього татарського поселення Хаджибей, яке вперше письмово згадується у 1415р., Хоча перші поселення на місці міста виникли більше 5 тис. років тому [14, с.283]. Заснування міста-порту почалося за указом Катерини II в 1794р. Вже на початку XIX ст. одеський порт вийшов на третє місце після Петербурга й Риги. Численні архітектурні споруди Одеси визнані яскравими прикладами містобудування та культури. Культурні комплекси будівель і споруд центральної частини міста включені в пам'ятки містобудування і архітектури національного значення.

Найбільш виразним архітектурним ансамблем є Приморський бульвар, де зосереджені найвідоміші архітектурні споруди, побудовані за проектами видатних вітчизняних і зарубіжних архітекторів (будинок графа Завадовського - нині готель «Петербурзька»; будівля Старої біржі - нині центр міської адміністрації; палац генерал-губернатора графа Воронцова, палац Шидловського, готель «Лондонський» та ін.) Окрасою і неперевершеним шедевром архітектури є знаменита Потьомкінські сходи. Одним з найкрасивіших споруд світу вважається будівля театру опери і

балету, зведеного за проектом архітекторів Ф. Фельнера і Г. Гельмана [7]. Міста Одеса, Ананьєв, Балта, Білгород-Дністровський, Болград, Ізмаїл, Кілія, Вилкове, Кодима, Овідіополь, Рені, смт Велика Михайлівка включені до списку історичних міст України. За кількістю об'єктів культурної спадщини, Одеська область посідає друге місце в Україні після Львівської області. Всього в Одеському регіоні налічується 3570 видів об'єктів культурної спадщини (нерухомих пам'яток). Зосереджено в Одесі - 1696 пам'яток, в інших населених пунктах - 1874. Серед пам'яток національного значення:

Пам'яток архітектури та містобудування - 60; Пам'яток історії - 3; Пам'яток монументального мистецтва - 8; Серед пам'яток місцевого значення: Пам'ятки містобудування і архітектури - 1448; Пам'ятки історії - 1548; Пам'ятки монументального мистецтва - 503 [13, с.156]. Наведені дані свідчать про величезний історико-культурний потенціал Одеського регіону

Ще у ХІХ ст., при зведенні, Одеси на узбережжі Одеської затоки були виявлені залишки античних поселень і їх некрополя. Так, при будівельних роботах в районі Приморського бульвару і оперного театру були виявлені древньогрецькі поховання. Ці знахідки були описані дослідниками старовин І.А. Стемпковським, І.П. Бларамбергом, П.В. Беккером, Е.Р. Штерном. У ХХ ст. деякі з античних поселень на території Одеси були частково розкопані. Це поселення на Приморському бульварі, залишки якого і зараз знаходяться під газонами бульвару, на Жеваховій горі, в Лузанівці. Усього на побережжі Одеської затоки було виявлено 10 поселень, що датуються кінцем VI-III ст. до н.е., і 9 поселень I-III ст. н.е. Ці поселення становлять великий інтерес для вивчення минулого Одеси.

В Одесі бійці ТрО під час підготовки окопів виявили античні амфори, датовані приблизно IV-V століттям до н. е. Про це повідомили у 126-й окремій бригаді територіальної оборони міста.

"В одному зі структурних підрозділів бригади, під час проведення фортифікаційних робіт, військовослужбовці знайшли стародавні амфори, датовані приблизно IV-V століттям до н. е.",

Рис. 1.2 Античні амфори датовані приблизно IV-V століттям до н. е.

Археологи виявили наземні будинки і землянки, де жили древні греки, ями для зберігання зерна, велику кількість різноманітних предметів побуту. Тут було знайдено багато кераміки, привезеної з Афін, Фасоса, Хиоса, Синопи тощо.

У м. Одеса найбільше значення серед об'єктів культурно-пізнавального туризму мають художній, історико-краєзнавчий, археологічний, літературний музеї, пам'ятки історії, архітектури та містобудування у тому числі: Одеський

академічний театр опери та балету, Перша Одеська біржа (сьогодні тут розташовується Одеський міськвиконком), Воронцовський палац, пушка, знята з англійського фрегату “Тигр”, Потьомкінські сходи, монумент герцогу де Рішельє, Шахський палац, одеський “Пасаж” тощо.

Рис. 1.3 Одеський академічний театр опери та балету

Наявність моноетнічних та біоетнічних поселень в районах українського Придунав'я являють суттєвий етнографічний і етнокультурний інтерес, що створює передумови для розвитку відповідних видів туризму.

Рис. 1.4. Художній музей

2 АНАЛІЗ АСПЕКТІВ ВПЛИВУ КУЛЬТУРНО – ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ НА РОЗВИТОК ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ

2.1 Стан розвитку культурно-пізнавального туризму в області

В Одеській області, одній з найбагатших областей України на об'єкти культурної спадщини, зосереджені усі види та категорії пам'яток. Так, на державному обліку і під охороною знаходиться 4142 пам'яток: 1016 - містобудування та архітектури, 1682 - археології, 1261 - історії, 180 - монументального мистецтва. Лише в самій Одесі зосереджено надзвичайне різноманіття пам'яток історії, архітектури та культури. Театр опери та балету, Потьомкінські сходи, Міський Сад, пам'ятник де Рібасу, Воронцовський палац, Приморський бульвар, морський вокзал, пам'ятник засновникам Одеси, знаменита вулиця Дерибасівська, а також велика кількість музеїв та інших пам'ятників архітектури і творчості, дають право називати Одесу культурною столицею Чорноморського побережжя України.

Одеська область має багатий природно-ресурсний потенціал, різноманітні бальнеологічні ресурси. Розвиток рекреації та курортів в Одеському регіоні здійснюється на базі таких природних ресурсів, як: сприятливий клімат, узбережжя Чорного моря та інших водних об'єктів, лікувальні грязі та ропа Будакського, Куяльницького, Тілігульського, Хаджибеевського лиманів і Тузловської групи озер (озера Шагани, Алібей, Бурнас), а також різноманітні мінеральні води. На території області розташовано 119 природно-заповідних зон, у тому числі державного значення – Дунайський біосферний заповідник, Дунайські і Дністровські плавні, ландшафтний парк "Тілігульський", ботанічний сад Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова, 22 парків-пам'ятника тощо.

Характерним прикладом зосередження туристських ресурсів пізнавального значення і таких, що мають особливу цінність для певного етносу може слугувати місто Болград і ряд сільських населених пунктів Болградського, Арцизького і Ізмаїльського районів, які відіграли важливу роль у болгарській історії і відродженні болгарської державності. Особливу привабливість цих місць для болгарських туристів створює збереження тут самобутніх мовних діалектів болгарської мови і культурно-побутових традицій, що не збереглися на історичній батьківщині. Тут також розташовані архітектурні пам'ятники, що мають беззаперечне історико-пізнавальне значення для туристів. Найбільшими з них є: Преображенський собор у Болграді, мавзолей І.М. Інзова – опікуна поселенців Бессарабії; будівля колишньої чоловічої гімназії (1885 р.), будинок-садиба С.Н. Молявінського (керівника колоніями переселенців), Миколаївська церква, пам'ятна колона російським воїнам-учасникам задунайського походу 1828 р. тощо.

Молдавські (румунські) села українського Придунав'я, засновані 170-250 років назад, етнографічно і лінгвістично представляють інтерес для туристів з Румунії і Молдови. Привабливим для румунських туристів у історико-пізнавальному значенні є с. Озерне Ізмаїльського району. Це пов'язано з народженням і діяльністю активного політика Румунії періоду Першої світової війни і післявоєнного об'єднання румунських земель маршала О. Авереску. У Озерному можна також побачити єдиний в українському причорномор'ї пам'ятник воїнам, полеглим у роки Першої світової війни.

Рис. 2.1 Вилкове - поселення Липованське

Значний культурний і етнографічний інтерес представляють українські і російські поселення нижнього Придунав'я України. Пріоритетне значення тут, поза сумнівом, належить м. Вилкове – поселенню, заснованому в середині XVIII ст. російськими старообрядцями-розкольниками. Іншу частину першопоселенців склали запорізькі козаки, які переселилися сюди після ліквідації Запорізької Січі в 1775 р., щоб уникнути закріпачення і зберегти січові вольності. Старообрядців, що поселилися в дельті Дунаю, раніше називали «Филиповані», по імені одного із засновників тутешньої общини Пилипа Васильєва. З часом перший склад загубився, і вийшло «липовані». Зате церковні обряди свої старовіри зберегли в недоторканності, якими були вони ще до розколу російської церкви в 1654 році. Липовані і зараз складають велику частину населення м. Вилкове.

Дещо далі від Дунайського гирла – на 47 км. – на українському березі річки знаходиться старовинне місто Кілія. Цікавими для пізнавального історичного туризму є православні храми – Миколаївська церква XII-XVII в.в. і Покровський собор XIX в.

Найбільше місто українського Придунав'я – Ізмаїл, представляє значний інтерес для історичного і пізнавального туризму. Це місце, завдяки трьом успішним штурмам фортеці в 1770, 1790, 1809 г.г., увійшло до військово-літературних джерел як місто російської військової слави. Свідoctва героїчного минулого в місті збереглися у вигляді діорами «Штурм фортеці Ізмаїл в 1790 році», яка розміщена в єдиній будові фортеці, що збереглася з часів турецького владцтва – мечеті. Іншим видатним пам'ятником штурму Ізмаїла 22 грудня 1790 р. є пам'ятник А.В. Суворову. Поряд з пам'ятником – ефектна будівля Покровського собору (1838 р.). Неподалік від Соборної площі у старовинному особняку розміщений з 1947 р. музей генералісимуса А.В. Суворова.

У Ренійському районі біля с. Орловка у 1888 р. було встановлено обеліск на честь переправи російської армії через Дунай у 1828 р.

Поблизу села Стара Некрасівка Ізмаїльського району знаходиться незвичайний пам'ятник світової історії природознавства. Це монумент, що увіковічив 36-у працю геодезистів Російської імперії і Шведсько-норвезького королівства, які зміряли протяжність дуги меридіана 25 - 20 східної довготи від Північного Льодовитого океану до берега Дунаю впродовж 2800 км.

Рис. 2.2 Білгород-Дністровська фортеця "Аккерманська фортеця "

Іншим центром зосередження об'єктів культурно-пізнавального туризму є м. Білгород-Дністровський. Місто засноване більше 2,5 тис. років назад (у VI в. до н.е.), як грецька колонія Тіра.

Розкопки цього поселення ведуться багато десятиліть і частина знахідок різних років представлена в міському краєзнавчому музеї.

Рені. Районний центр Одеської області, порт на лівому березі Дунаю (127 км від Чорного моря). Цікаво, що сама назва пов'язана з характером міста. Стародавні письмові джерела розповідають, що під час походу київського князя Святослава на Візантію в IX столітті, російські воїни саме тут виявили «рень», що на одному зі слов'янських діалектів означало місце для переправи - пристань. Потім тут виникла рибальське село, а потім - маленьке містечко [5]. Ізмаїл.

Районний центр Одеської області, найбільший порт на Дунаї (80 км від моря) розташований на лівому березі Кілійського рукава-найбільш повноводною гілки дельти Дунаю [8].

Рис. 2.3 Ізмаїл - місто військової слави

У самій південно-західній точці України, де закінчуються простори Буджакського степу, і починається рівнинний ландшафт, розташований Ренійський район. Це живописний клаптик бесарабської землі, зелено-блакитна перлина Придунайського краю у літописі якої вписані сторінки славної історії, яку творили легендарні предки. Місто Рені розташоване на лівому березі Дуная, на давній дорозі кочівників та інших завойовників, які упродовж тисячоліть намагались підкорити собі цей благодатний край. Не так вже багато в Україні міст, які можуть похизуватися перебуванням в них найясніших персон, не кожен божий храм переступала нога людини, згодом зарахованої до лику святих, якого почитали християни всього світу.

При в'їзді в Рені стоїть церква Костянтина і Олени, відреставрована в роки національного відродження, де не так давно знов зазвучали співи, і зажевріла лампада, яка своїм непогасним світлом підносить молитви віруючих до Бога. У цьо

го храму своя історія: колись на цьому місці була невелика церква, в якій, говорять, отримав благословення на штурм фортеці Ізмаїл сам великий полководець Суворов!

Рис.2.4 Церква Костянтина і Олени, м.Рені

Ізмаїлу близько 200 років – невеликий вік для міста, багатого на події, що наклали відбиток не тільки на його власну історію, але і на історію і культуру багатьох держав Європи.

Розмова про місто - це перш за все знайомство з "найбільшою з річок" (за визначенням Геродота) – річкою Дунай. Життя міста, розташованого на лівому березі Дунаю, завжди було пов'язано з цією рікою і повною мірою залежило від неї. Велика річка і розділяла, і єднала Ізмаїл з іншими країнами. Дунай протікає по території 10 країн, декілька столиць розташувалося на його берегах і самою долею випало Ізмаїлу знаходитися на перехресті європейських доріг.

Туреччина і Росія протягом 3-х воєн оспорювали володіння цією територією. Штурм турецької фортеці Ізмаїл армією О.В. Суворова і падіння цього фортифікаційного бастіону, укріпленого німецькими і французькими

інженерами, який раніше вважався неприступним, свого часу дуже схвилювали Європу.

Про героїчну історію Ізмаїла свідчить безліч пам'ятників встановлених на честь героїв, які прославили його, як колиску військової слави. В запропонованому маршруті туристи матимуть змогу ознайомитися з найбільш значущими із них.

Рис.2.5 Вилкове - поселенням Липованське

Цей туристично-екскурсійний маршрут ознайомить Вас з тихим південним плавневим містечком Вилкове, історією його створення і людьми, які вперше поселилися на цих землях, а також з основними храмами міста. Програмою маршруту передбачено водну прогулянку на катері по Дунаю з зупинкою на стоянці "Зелений кут" де туристам обов'язково запропонують скуштувати страви, приготовлені за місцевими рецептами. Прямуючи до Вилкового туристи матимуть змогу також відвідати музей болгарської народної культури "Камчикська кишта" (с. Зоря, Саратський район). Назву міста відображає його водне місцеположення. Перша офіційна згадка про Вилкове

датована 1762 роком, правда, тоді воно ще іменувалося поселенням Липованське. Назва Вилкове прижилася пізніше: у цьому місці Дунай розділяється на три рукави, їх називають гирлами - Георгіївське, Сулінське і Кілійське. Кілійське, у свою чергу, ділиться на Старостамбульське, Очаківське і Білгородське гирла. На їх стику, на своєрідній "вилці", і знаходиться Вилкове - знамените місто на воді.

Предки сьгоднішніх вилківчан вирішили осісти на Дунаї – одній з чотирьох річок Північного Причорномор'я. У античні часи Дунай називали Істром і "отець історії" Геродот, розповідаючи про Скіфію, назвав Істр "найбільшою річкою".

2.2 Ресурсний потенціал культурно-пізнавального туризму Одеського регіону

Історія Одеси та Одеської області зберігається в експонатах численних музеїв, які є справжніми центрами культурно-просвітницької роботи. Археологічний музей один із найстаріших в Україні, що існує понад 160 років. Він розташований у будинку, збудованому за проектом архітектора Ф. Гонсіоровського. У музеї зібрані найцінніші пам'ятки матеріальної культури племен і народів Північного Причорномор'я, Стародавнього Єгипту, Греції, Риму, Кіпру. Експозиції музею налічують понад 155 тис. експонатів, що належать до епохи первіснообщинного ладу, до скіфсько-сарматського і античному періодів, епохи ранніх слов'ян і Київської Русі. У музеї знаходиться кам'яна скульптура, знайдена біля підніжжя кургану біля села Старі Трояни Кілійського району.

Великий інтерес становить так звана «золота комора» музею, де зберігаються рідкісні монети і прикраси з дорогоцінних металів. Історико-краєзнавчий музей створений в 1955 році на базі музею оборони Одеси та обласного краєзнавчого музею. Має три відділи: історії краю, літератури та

історії "Філікі Етерія». У музеї можна познайомитися з історією Причорноморського краю від XIV ст. до наших днів. Цікаві експонати, що розповідають про полководців А.В. Суворова, М.І. Кутузова, Ф.Ф. Ушакова. У чотирьох залах музею розміщена експозиція, присвячена Великій Вітчизняній війні. Тут зібрані хвилюючі документи про героїчну оборону Одеси. Окремий відділ історико-краєзнавчого музею присвячено історії народно-визвольного таємного товариства грецьких борців за свободу «Філікі Етерія», що діяв в Одесі у першій третині XIX ст.

Музей морського флоту розташований в центрі міста в будинку, побудованому за проектом архітектора Г. Торічеллі. У залах насчитується більше 80 тис. експонатів з історією вітчизняного суднобудування і мореплавства з найдавніших часів до наших днів. Експонати розповідають про освоєння Арктики, вивченні Антарктиди, про рибальських промислах і рятувально-аварійних роботах. Музей західного і східного мистецтва розташований у центрі міста в будинку, що є пам'ятником архітектури. Побудований за проектом архітектора Л. Оттона в 1856р. Експозиція музею складається з трьох відділів: античного, західноєвропейського і східного мистецтва. Найбільший з них - відділ західно-європейського живопису, де представлено творчість художників Італії, Франції, Фландрії, Голландії та інших країн. У музеї представлені картини з майстерень великих художників: Рубенса, Штробль, Караваджо і ін. Художній музей створений в 1899р. як музей витончених мистецтв і розташований в будівлі старовинного палацу, збудованого на початку XIX ст. в стилі російського класицизму. Автор проекту невідомий, але будинок являє архітектурну цінність своїм ансамблем: майстерно оформленим парадним двором, шестиколонним портиком, ошатними залами, підземним гротом. Музей має у своєму розпорядженні великим зібранням шедеврів вітчизняного образотворчого мистецтва від давньоруської іконопису до сучасного живопису, графіки і творів народного декоративного мистецтва.

У відділі східного мистецтва зібрано понад 2 тис. творів художників Ірану, Індії, Тибету, Японії, а також колекція жіночих прикрас, які вражають своєю майстерністю і витонченістю.

2.3 Памятки культурної спадщини Одеського регіону як потенціал для розвитку туризму

Одеса - батьківщина багатьох відомих письменників: І. Бабеля, Ю. Олеші, К. Паустовського, В. Катаєва, І. Ільфа та ін Залишили свій слід в історії міста визначні поети, художники, актори, музиканти. Тут свого часу бували Адам Міцкевич, Н.В. Гоголь, Л.М. Толстой, Леся Українка, І.А. Бунін, А.І. Купрін, С.А. Крушельницька та ін Документальні матеріали про них зібрані в Літературному музеї.

В Одесі жив А.С. Пушкін, на згадку про перебування якого, в Одесі створено музей-квартира Пушкіна. Крім зазначених, в Одесі існує ряд інших музеїв і кілька сучасних картинних галерей. Одеса - театральне місто. Тут працюють 6 професійних театрів, філармонія, цирк. Афіші Одеських театрів круглий рік пропонують широкий репертуар музичних і драматичних вистав, симфонічних та естрадних вистав. Театрально-концертне життя міста не знає міжсезонних пауз. У літньо-осінній час сюди приїжджають на гастролі кращі колективи Києва, Дніпропетровська, Москви, Санкт-Петербурга та інших міст.

Частими гостями Одеси є окремі солісти та музичні групи з Росії. Одеса надає городянам і гостям міста безліч сучасних культурно-розважальних центрів. Це різні клуби з казино та ігровими автоматами, із залами для гри в більярд, боулінг, теніс. Повсюдно організовуються дискотеки. Для дітей - майданчики з атракціонами та дитячі розважальні центри. Працюють дельфінарій і аквапарк.

Сьогодні в Одеській області надають різноманітні туристичні послуги понад 400 суб'єктів господарювання, якими розроблено і проводиться понад 100 туристично-екскурсійних маршрутів по Одеській області і України, і їх кількість постійно зростає [13.с.265].З метою рекламно-інформаційного забезпечення туристського продукту області та залучення туристів і відпочиваючих в Одеський регіон, щороку в березні-квітні в Одесі проводиться Міжнародна туристична виставка - ярмарок «Чорноморська Одіссея», в межах якої організуються науково-практичні конференції з актуальних питань розвитку курортно -рекреаційної та туристичної сфери області.

Туристично-рекреаційний продукт регіону постійно представляється у туристичному салоні в м. Києві, на туристичних ярмарках у Москві, Санкт-Петербурзі, Мінську, Харкові, Ялті, Львові та в країнах далекого зарубіжжя.

Згідно з прогнозами Всесвітньої туристичної організації, одним з найбільш перспективних видів туризму в третьому тисячолітті будуть культурно-пізнавальний, тематичний, пригодницький і екологічний. Урбанізація і мобільність населення світу, ізолюваність його від природного середовища, а також погіршення екологічної ситуації, пов'язаної з діяльністю людини, сприяють збільшенню попиту на даний вид туризму. Екологічний туризм успішно розвивається в багатьох країнах світу і приносить чималий прибуток організаторам та незабутні враження учасникам. Україні в цілому, та окремі її регіони формують конкретні плани щодо розвитку туризму і, у цих планах не останнє місце займає екологічний туризм. Враховуючи вищевикладене, ми пропонуємо тур, який поєднує в собі і культурно-пізнавальні, і пригодницькі, і екологічний види. На крайньому південному заході Одеської області, там, де територію нашої країни омиває Дунай, перед тим як влитися в Чорне море, на лівому річковому березі розташований невеликий населений пункт - м. Вилкове. Є чимало міст і селищ, розташованих по берегах річок, озер, морів. Але, мабуть,

ніде не зустрічається такого повного органічного злиття населеного пункту з річкою, коли між ними немає чіткої межі. Вилкове прийнято називати українською Венецією, і в цьому порівнянні є своя образна правомірність. Вулицями тут служать канали і протоки, а найпоширенішим видом транспорту, є човен. З незапам'ятних часів річка була жвавим торговельним шляхом. У степах між Дунаєм і Дністром створювалися об'єднання племен і цілі держави. Свого часу тут панували скіфи і сармати, освоювали територію древні римляни, територія ця входила у свій час в Молдавське князівство, а пізніше, протягом трьохсот років тут володарювала османська Туреччина [17]. Ряд вчених-істориків вважає, що ці місця добре були відомі донським козакам: вони приходили сюди рибну ловлю. Як відомо з історії, в ті далекі часи релігійне опір владі зливалося з соціальним протестом. Втечею в ці очеретяні нетрі первозітелі Вілкова хотіли врятуватися від усілякого переслідування. Козаки цієї групи були послідовниками одного з старообрядницьких течій, засновник якого, прийняв чернече ім'я Філіп - по-українськи Пилип, і поселенців стали називати піліпонамі, а з часом це слово стало звучати як «липовани». За переказами вони то і створили в 1746 році перше поселення в дельті - «Селище липованське» [20]. Постійний бівуачні уклад життя, вміння долати позбавлення і негаразди, виховане в походах і боях мужність і були тими необхідними якостями, які дозволили людям в багнистих плавнях спорудити поселення і вдихнути життя в безмовне царство зелених заростей. Зараз, гуляючи по кладках вилківські вулиць, пропливаючи його мальовничими провулками, милуючись добротними доглянутими дворами і старанно виплеканими садами, важко уявити, як перші мешканці цього краю освоювали ці місця. Однак з кожним роком розширювалися йдучи у плавні межі селища, заглиблювалися канали, перекидалися між будинками дерев'яні містки. Розросталися батьківські гнізда і створювалися вилківські рибальські династії.

Місто пережило багато біди, що випали на долю Придунайського району. Якщо спробувати одним словом виразити саму характерну рису вілковця, його життєву позицію, - то цим словом буде - вірність. Вірність своїй справі, своєму будинку, традицій, своїй професії. Кожен фамільний рід розростався, його генеалогічне дерево перепліталось корінням і гілками з іншими. Так у Вілковому утворилися династії Полякових, Ушакова, Гладкова, Гнеушева, Бойко та ін [5].

Інтерес представляє Вілківська човен, як засіб пересування і як промислова. Вілківська човен своєрідна і самобутня. Таких не зустрінеш ні на Дніпрі, ні на Дністрі, ні на Волзі і т.д. Тільки тут. Вілківські майстри створюють свої твори за всіма законами старовинного ремесла. Вілківська човен володіє відмінними морехідними властивостями. Носова її частина гостра, борти до центру стають пологими. Вся підводна частина відрізняється майже ідеальною обтічністю. Така човен при русі не знаходить на хвилю, не розсовує її, а розрізає, що дозволяє, як кажуть рибалки, не тягнути за собою воду. Човен дуже легка на ходу і навіть з вантажем досить скоро йде проти течії. Стійка на крутій хвилі за рахунок піднесеного носа і високих бортів. Це зроблено для того, щоб в низов'ях Дунаю, де річкова хвиля стикається з морською і чином ламати амплітуда руху води, човен не overwhelmed. З рибальством, з усім укладом життя вілковцев пов'язаний їхній говір і властиві тільки їх мови особливості. Свої назви вілковці дали мереж, вітрам, інших природних явищ.

Вилкове славиться своєю юшкою з «саламури» - так званої гострої часниковою приправою з додаванням різних трав і коріння, які надають традиційному рибачьому страві неповторний смак і аромат. Кажуть, що вживаючи саламури, людина зміцнює здоров'я, оберігає себе від застуди. Така коротка характеристика місцевості, відвідати яку ми пропонуємо в екстрим-турі «Дунайська оселедець».

Одеській області, одній з найбагатших областей України на об'єкти культурної спадщини, зосереджені усі види та категорії пам'яток. Так, на державному обліку і під охороною знаходиться 4142 пам'яток: 1016 - містобудування та архітектури, 1682 - археології, 1261 - історії, 180 - монументального мистецтва. Лише в самій Одесі зосереджено надзвичайне різноманіття пам'яток історії, архітектури та культури. Театр опери та балету, Потьомкінські сходи, Міський Сад, пам'ятник де Рібасу, Воронцовський палац, Приморський бульвар, морський вокзал, пам'ятник засновникам Одеси, знаменита вулиця Дерибасівська, а також велика кількість музеїв та інших пам'ятників архітектури і творчості, дають право називати Одесу культурною столицею Чорноморського побережжя України.

Одещина є територією привабливою по своєму потенціалу для багатьох видів туризму. Це пояснюється тим, що землі Одеської області за останні два століття багатократно міняли свою політичну приналежність, з чим пов'язане різноманіття етнічної структури і взаємодії культурних традицій українців, росіян, болгар, румунів, німців, молдован, гагаузів, євреїв та інших народів.

В Одеській області, одній з найбагатіших областей України на об'єкти культурної спадщини, зосереджені усі види та категорії пам'яток, які є об'єктами регіональної політики. Так, на державному обліку і під охороною знаходиться 4142 пам'яток: 1016 - містобудування та архітектури, 1682 - археології, 1261 - історії, 180 - монументального мистецтва.

Туристичні ресурси культурно-пізнавального значення, що мають собою цінність для певного етносу зосереджені у м.м. Одеса, Білгород-Дністровський, Ізмаїл, ряді населених пунктів Болградського, Арцизького, Кілійського районів тощо.

Ще у XIX ст., при зведенні, Одеси на узбережжі Одеської затоки були виявлені залишки античних поселень і їх некрополя. Так, при будівельних роботах в районі Приморського бульвару і оперного театру були виявлені

древньогрецькі поховання. Ці знахідки були описані дослідниками старовин І.А. Стемповським, І.П. Бларамбергом, П.В. Беккером, Е.Р. Штерном. У ХХ ст. деякі з античних поселень на території Одеси були частково розкопані. Це поселення на Приморському бульварі, залишки якого і зараз знаходяться під газонами бульвару, на Жеваховій горі, в Лузанівці. Усього на побережжі Одеської затоки було виявлено 10 поселень, що датуються кінцем VI-III ст. до н.е., і 9 поселень I-III ст. н.е. Ці поселення становлять великий інтерес для вивчення минулого Одеси.

3 ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ

3.1 Проблеми та перспективи розвитку культурно-пізнавального туризму в Одеській області

1. Географічне і геополітичне розташування. Область є частиною морського фасаду України і розташована на перехресті найважливіших міжнародних шляхів (поромні переправи Одеса-Варна, Іллічівськ-Поті - Батумі, Рені-Галац, Рені-Тульча). Має 8 портів, залізничне, повітряне та автомобільне сполучення з іншими регіонами України та закордонними державами.

2. Національно-етнографічні особливості регіону. Одеська область за національним складом населення істотно відрізняється від інших обласних регіонів України. Тут проживає понад 100 національностей і народностей. Найбільш чисельними з них болгари, молдавани, гагаузи. Багато з них проживають компактно, що дає можливості для збереження та розвитку самобутньої культури народів і народних промислів.

3. Наявність найбагатших рекреаційних ресурсів (м'який морський клімат, лікувальні грязі і ропа лиманів, мінеральні води, наявність піщаних пляжів).

4. Наявність історичних пам'яток та архітектурних об'єктів.

5. Наявність досвіду прийому гостей і різноманітна база туристичних послуг.

6. Політична стабільність, відсутність міжнаціональних, релігійних конфліктів, привітність та гостинність населення.

1. Недостатньо розвинені туристична і загальна інфраструктура за межами обласного центру.

2. Міста і селища області не можуть забезпечити в достатній кількості

готельне обслуговування туристів, їх якісне харчування, що наш погляд пов'язано з відсутністю чітко розробленої програми розвитку на місцях, відсутність достатніх інвестиційних вкладень у цю сферу.

3. Занедбаність ряду об'єктів - пам'яток історії, архітектури та культури, невідповідність пляжів вимогам світових стандартів.

4. Брак кваліфікованих кадрів і досвіду роботи в районних центрах Одеської області.

5. Слабка маркетингова і рекламна діяльність з розробки та популяризації туристичних ресурсів, віддалених від обласного центру.

1. Широкі можливості для розвитку сільського туризму, оскільки ряд сіл області мають давню історію, в них відроджуються народні промисли, надається можливість спілкування з природою та придбання екологічно чистих сільськогосподарських продуктів;

2. Враховуючи компактне проживання народностей і національностей Одеській області - організація турів для діаспори;

3. Використання світового досвіду щодо створення комплексів екзотичного та пригодницького туризму (прикладом можуть служити, підводний туристичний комплекс під водою на Багамах, крижаний готель у Швеції та ін);

4. Враховуючи наявні ресурси, Одеса може стати центром ділового туризму і не тільки республіканського, а й міжнародного.

3.2 Збереження історичної забудови центру Одеси шляхом включення в основний Список всесвітньої спадщини ЮНЕСКО

"Одеса — чудове місто, складене зі всіх націй" - відзначив поет К. Батюшков ще на зорі XIX століття. І зводили її в різні роки англієць Валькот, вірменин Мазіров, голландець Ванрезант, єврей Мінкус, італійці Фраполлі, Боффо і Бернардацци, француз Отон, іспанець Даллаква, молдаванин Портарій,

німець Кундерт, поляк Гонсіоровський, росіянин Мельніков, чех Прохаска, українець Нестурх...

З перших днів свого існування місто забудовувалося під керівництвом талановитих інженерів і архітекторів. Планування міста стало одним з вищих досягнень містобудування епохи класицизму. Його автор інж. Ф.П. Деволан добре використав топографію місцевості, врахував кліматичні умови, господарський профіль міста і створив виразну в композиційному відношенні планувальну забудову.

Рис. 3.1 Одеська кіностудія

Вважається, що запатентований братами Люм'єр 13 лютого 1895 року кіноапарат - це початок ери кіно. Проте, перші кінозйомки в світі було зроблено саме в Одесі механіком – самоучкою Йосипом Андрійовичем Тимченко на одеському іподромі. Свій апарат для показу рухомих фотографій (прообраз кіноапарату) він продемонстрував 9 січня 1894 року лікарям і природодослідникам на їх ІХ з'їзді. Делегати з'їзду побачили "кіно", склавши при

цьому протокол, де висловили панові Тимченку захоплення і подяку за його оригінальну роботу. Про патент тоді ніхто не подумав. Перша кінофабрика, що почала роботу в Одесі, називалася "Мірограф". А в 1912 році одесити вже дивилися перший художній фільм - кримінальну драму "Одеські катакомби". У 1917 році кіно-підприємець Д. Харитонов почав будувати на Малоруському (Французькому) бульварі "фабрику кінематографічних картин". У біографію світового кінематографа Одеса вписана фільмом Ейзенштейга «Броненосець Потьомкін», тут починав свою діяльність Олександр Довженко, і вже кожному пам'ятається королева німого екрану Віра Холодна, для якої на території «фабрики кінематографічних картин» був збудований спеціальний павільйон.

Вся центральна частина Одеси є унікальним “архітектурним заповідником”, де на вулицях органічно переплелися готика і класицизм, ампір і бароко, ренесанс і модерн. Архітектори всієї Європи реалізовували свої мрії в проектах забудови міста. Саме тому в Одесі безліч унікальних Палаців, які мають кожен свою історію, не менш цікаву, ніж історії життя їх авторів.

Починається екскурсія із знайомства туристів з Палацом адмірала Абази. Цей розкішний палац був побудований в період 1856-1858 рр. по проекту Л.Ц. Отона. Будинок спочатку належав адміралу А.А. Абазі, потім власнику банкірського будинку Рафаловічу, після банкрутства якого в 1890 році відійшов до міста, і в ньому розмістилася 4-а чоловіча гімназія. У радянські часи і до цього дня в будівлі розташовується музей Західного і Східного мистецтва, єдиний в Україні музей, який має в своєму розпорядженні унікальні шедеври зарубіжних художників минулих століть.

Не можна уявити собі Південну Пальміру без театру. Пригадаємо Пушкіна – його строфи присвячені одеській опері, примадоннам, балету. Театр був та залишається не тільки розвагою, але і трибуною, а актори - улюбленцями публіки, їх душ.

Туристи, які скористаються цим маршрутом, дізнаються про зіркових акторів, які засяяли на одеських театральних підмостках. Ніяка статистика не підрахує, скільки квітів отримали одеські артисти, скільки захоплення викликали вони в серцях вдячних глядачів.

Рис.3.2 Одеський академічний український музично-драматичний театр ім. В.Василька

Знайомство з "храмами мистецтва" розпочинається з Одеського академічного українського музично-драматичного театру ім. В.Василька. Історія народження стаціонарного державного українського театру в Одесі бере початок в 20-х роках ХХ століття. Перша адреса "Держдрами" – вулиця Грецька,48. Саме тут 7 листопада 1925 року виставою "Полум'ярі" за п'єсою А. Луначарського відкрився державний український театр. Його трупі склали актори, імена яких назавжди залишились в історії театрального мистецтва: І. Замичковський, Є. Хуторна, Н. Ужвій, Л. Мацієвська, П. Нятко, Ю. Шумський,

К. Блакитний. Постановку перших вистав театру здійснили відомі режисери: Б. Глаголін, М. Тінський, В. Вільнер, К. Бережний, Є. Коханенко, М. Терещенко, Г. Юра.

Рис.3.3 Меморіальний пояс Слави

Обравши цей туристично-екскурсійний маршрут ви зануритеся в далекі роки військового лихоліття і ознайомитеся з меморіальним поясом Слави, що увічнив героїчну епопею оборони Одеси в 1941 році. Там, де Головний рубіж оборони Одеси перехрещується з шосейними і залізними дорогами в 60-х роках минулого століття були встановлені десять монументів, а в 1976 році відкритий одинадцятий – в Іллічівську.

Згодом уздовж поясу Слави висадили сотні тисяч дубків, каштанів, акацій. Створена таким чином шестидесятикілометрова зелена стрічка, нерівною дугою огнувши місто, пролягла по тих місцях, де в сорок першому році проходив Головний рубіж. Зараз на ньому стоять монументи. Стоять, як вартові, що вічно охороняють славу захисників міста-героя. 22 червня 1941 року 190 відбірних фашистських дивізій перейшли наші кордони, почалася Велика Вітчизняна війна. Загарбниками намічалися три основні удари: на Ленінград, Москву і Київ і два допоміжних – з Фінляндії і Румунії. Останній своїм вістрям був націлений на

Одесу. Щоб укріпити оборону чорноморського побережжя, у тому числі і Одеси, 8 липня із складу 9-ї армії була виділена Приморська група. 19 липня її реорганізували в самостійну Окрему Приморську армію, яка стала основною силою оборони Одеси.

Рис.3.4 Таємниці Одеських катакомб

Катакомби – це унікальна споруда створена руками людини, те, що зберігає ось вже більше 200 років загадкові події історії і культури нашого міста. За час видобування каменя, з якого будувалася Одеса, ці шахти стали схожі на великий підземний лабіринт, рівних якому по своїй протяжності у світі немає.

Скориставшись цим маршрутом туристи почують цікаві історії про заснування міста Одеса і людей, які, щиро люблячи це місто і керуючи ним, зробили все щоб в найкоротший час Одеса стала "південною красунею".

Рис.3.5 Порто-франко

Історія виникнення Одеси нерозривно пов'язана з історією створення на чорноморському узбережжі морського порту.

Імператриця Катерина II, рескриптом на ім'я Де-Рібаса від 27 травня 1794 року, повеліваючи влаштувати військову гавань і купецьку пристань на місці старого Хаджібея, заклала разом з тим і фундамент міста Одеси. При заснуванні нового міста передбачалися тверді засади - "процвітаючая торговля, благоденствие народное, обогащение государства", як це видно з того ж рескрипту.

Протягом майже десятирічного періоду існування Одеси питання про те, бути чи не бути Одесі головним портом південного краю не було остаточно вирішено.

І ось, завдяки герцогові Рішельє і його величезному бажанню запровадити порто-франко, значення і місце Одеси в російській державі круто змінюються.

3.3 Розробка програми пізнавального туру «Стежинками Одещини»

Програма "Оглядової екскурсії по м. Одеса" створена з метою короткого але докладного знайомства з південною красунею; в основі її - Одеса в контрастах та порівнянні, стара та сучасна. Об'єктами туристичних відвідувань є пам'ятники історії і пам'ятники монументального мистецтва; пам'ятники архітектури і містобудування та сучасні комфортабельні готельні комплекси, санаторно-курортні та розважальні заклади.

Екскурсійно-пізнавальний тур вихідного дня

Тривалість туру : 3 дні

Детальна програма туру:

Розробка програми пізнавального автобусного туру «Стежинками Одещини»

Опис туру:

Тур розрахований на групу туристів. Тривалість туру 3 дні / 2 ночі. Передбачається відвідування історико-культурних та природних пам'яток Одеської області, в тому числі аквапарк та, переїзд на екскурсії до міст Белгород-Дністровськ та Вилкове, 2-х разове харчування-безкоштовно.

Програма «Стежинки Одещини»

Віїзд групи потягом: Київ-Одеса-Київ.

День 1

07.00 — прибуття до міста Одеса.

Розміщення у готелі «Чорне море». Сніданок.

09.00—Оглядова екскурсія історичного центру міста:

1. Екскурсія по Дерібасівській, огляд пам'ятників архітектури та мистецтва (Пасаж, Театр опери та балету, пам'ятник де Рибасу). Далі прямуємо до музею воскових фігур «У Баби Уті», де представлений життєвий шлях легендарної особи, чиє життя та діяльність пов'язане з Одесою.

13.00-14.00. Обід в одному з ресторанів міста (за додаткову плату).

2.Оглядова екскурсія: Приморського бульвару, «Гещин міст», Воронцовського палацу, куточку старої Одеси з містком та альтанкою закоханих, старої біржи, Потьомкінські сходи, Катеринінська площа та Морський порт.

18.00-19.00. Вечеря у готелі. Нічліг.

19.00 — вільний час (по бажанню — прогулянка нічною Одесою).

20.00-22.00. Закінчується цей день поїздкою до дельфінарію «Немо».

Нічне шоу з дельфінами.

День 2

8.00-9.00. Сніданок у готелі «Чорне море».

Переїзд до м. Белгород - Дністровський.

1.Оглядова екскурсія містом, вік якого становить 2500 років.

2. Після відвідуємо Вірменську церкву Богородиці.

3.Аккерманська фортеця—побудована слов'янськими народами в XIII-XVст., це своєрідний музей під відкритим небом.

4. Підземна церква Іоанна Сочавського, яку споруджено над джерелом, на місці, де за легендою, в 1330 році татари замучили генуезького купця Іоанна з Трапезунда.

13.00-14.00. Обід в одному з ресторанів міста Білгород-Дністровського (за додаткову плату).

Розміщення в готелі «Русь».

15.00 Екскурсія до Білгород-Дністровського краєзнавчого музею - одного з найдавніших музеїв півдня Придністров'я. Колекцію музею започатковано ще в 20-30 рр. XX ст., як археологічну. А нині музейне зібрання складають більше 63 000 предметів основного фонду.

Вечеря в готелі. Нічліг.

19.00 — вільний час (прогулянка містом).

День 3.

8.00-9.00. Сніданок у готелі «Русь».

2. Переїзд до м. Вилкове.

Пропонуємо провести кілька незабутніх днів у дельті Дунаю - краї унікальної природи - зоні Дунайського біосферного заповідника. Вас чекають барвисті острова з унікальною первозданною рослинністю, заселені 258 видами птахів і 41 видом звірів. Водні масиви дельти розташовують 97 видами риб, у тому числі унікальної дунайської оселедцем.

3. Після відвідуємо наступні об'єкти: "Місто на воді", "Нульовий кілометр", "Наглядова вежа", де буде можливість з 11-метрової висоти за допомогою бінокля побачити панораму дунайських плавнів, куточки, що заросли водяним горіхом і лататтям білим, вихід гирла Полуденне в Чорне море. «Лебединка».

13.00-14.00. Обід у місцевому ресторані (за додаткову плату).

Від'їзд до м. Одеси.

Екскурсія по вулиці Гоголя. Огляд «Будинку з атлантами», відвідування Шахського палацу. Далі відвідуємо декілька природних пам'ятки: парк ім. Т.Г.Шевченка, Дюківський парк, Одеський міський сад.

Закінчуємо знайомство з Одещиною екскурсією в Одеський ботанічний сад.

20.00 Вечеря в одному з ресторанів м. Одеси

Від'їзд до Києва.

Розрахунок вартості туристичного продукту

Вартість туру на 1 особу:

12.00.13.00 - пішохідна оглядова екскурсія по Вилкове «Місто на воді»

13.00-13.30 - обід за бажанням в кафе «Венеція»

13.30 - 15.00 - від'їзд на острів на рибальську базу (водна частина екскурсії через Старостамбульське і Швидке гирла по Дунайському біосферному заповіднику)

15.00 - 16.00 - знайомство з рибалками, розселення в будиночках

16.00 - 19.00 - вихід з рибалками на лов дунайського оселедця

19.00 - вечеря. Юшка з дунайського оселедця саламурі по місцевих рецептами,

риба в асортименті, місцеве вино, чай.

Другий день.

9.00 - 12.00 від'їзд з острова і прибуття у Вилковому

12.00-13.00 - обід в кафе «Венеція»

13.00-15.00 - відвідання рибного Вилківської ринку

15.00 - від'їзд до Одеси.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження літературних джерел про туристичні ресурси Одеської області можна зробити наступні висновки. Одеський регіон має у своєму розпорядженні значне і різноманітне кількість ресурсних можливостей для використання і подальшого розвитку туризму. Аналіз даних дозволяє сформулювати систему їх переваг і недоліків (слабких і сильних сторін) і перспектив розвитку туризму в області.

Висновки з проведеного дослідження. Основні туристичні маршрути реалізуються у напрямку до Білгорода-Дністровського та с. Шабо, м. Вилкове, навколо приміської зони Одеси (у доступності 1 дня). Залишаються незадіяними значна частина туристичних об'єктів на півночі Одеської області, а також сільські території центральної частини Одеської області, Бессарабії. Основною проблемою залишається відсутність або низький рівень інфраструктури для розвитку туризму. У більшості внутрішніх сільських районів області відсутні заклади розміщення, харчування, необхідна транспортна система, додаткові послуги для організації дозвілля. Одним із можливих напрямів розвитку сільських регіонів Одеської області, наповнення турів пізнавальними екскурсіями до об'єктів культурної спадщини та організації дозвілля, є підтримка сільського туризму. Збереження об'єктів культурної спадщини пов'язане із оцінюванням їхньої культурної та історичної цінності, внесенням до реєстру пам'яток регіону, реставрацією та відновленням за потреби. Підтримка етнокультурної спадщини в колишніх або збережених колоніях переселенців може бути у вигляді організації музею, проведення традиційних свят тощо, які є привабливими для туристів.

Культурно-пізнавальний туризм в Україні може і повинен стати сферою реалізації ринкових механізмів, джерелом поповнення державного та місцевих

бюджетів, засобом загальнодоступного і повноцінного відпочинку та оздоровлення, а також ознайомлення з історико-культурною спадщиною та сьогоденням нашого народу і держави.

Отже, культурно-пізнавальний туризм є чудовим засобом пізнання і дослідження власної країни чи регіону, формуванню гордості за її історію та культуру. Проте на сьогоднішній день держава не приділяє належної уваги цьому питанню, як важливому елементу подолання внутрішніх міжрегіональних стереотипів і непорозумінь, формування національної української ідентичності. На державному рівні відсутня програма розвитку культурно-пізнавального туризму як ефективного чинника сталого регіонального розвитку – через збереження і відновлення історико-культурних пам'яток, традиційних народних промислів і ремесел. Надбання української історико-культурної спадщини маловідомі як в самій Україні, так і за кордоном, що ускладнює їх залучення і використання у культурно-пізнавальному туризмі. Натомість, знайомство з історією, культурою, традиціями і звичаями Одеської області прискорить розвиток культурно-пізнавального туризму в регіоні шляхом розробки та облаштування нових туристичних маршрутів (науково-пізнавальних) і екскурсій. Збільшення кількості туристів, в свою чергу, дасть змогу покращити соціально-економічне становище місцевого населення, розвивати традиційні народні промисли.

Держава, у свою чергу, на законодавчому рівні повинна вживати заходів щодо збереження і відновлення історико-культурної спадщини, яка є основою для розвитку культурно-пізнавального туризму, зберігати і розвивати традиційну українську культуру, презентувати надбання української культурної спадщини на міжнародному туристичному ринку.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Стратегія розвитку Одеської області на період 2021-2027 роки. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2020/05/strategiya-rozvytku-odeskoyi-oblasti-na-period-2021-2027-roky.pdf>
2. Андреев Г.О. Развитие познавательного туризма - перспективный напрямок у справі збереження культурної спадщини України // Український центр культурних досліджень, 1994-2010 рр./ Офіційний сайт [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.culturalstudies.in.ua/knigi_6_2.php
3. Божко Л.Д. Культурний туризм як важливий чинник соціально-культурного розвитку регіонів України / Л.Д. Божко // Культура України. - 2011. - Випуск 32.
4. Величко В.В. Організація рекреаційних послуг : Навч. посібник / В. В. Величко; Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Х.: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2013. – 202 с.
5. Гладкий А. В. Сущность, факторы развития и основные функции урботуризма // Псковский регионологический журнал. – № 4 (28). - 2016. – С. 95-111.
6. Гладкий А. В., Скляров А. А. Городской познавательный туризм в Украине: виды, особенности и перспективы развития // Туризм и региональное развитие: сб. науч. статей. – Вып. 9. - Смоленск: Универсум, 2016. – С. 81-85.
7. Глибовець В. Л. Рекреаційно-туристичні ресурси столиць Європи: Монографія / В. Л. Глибовець. – К.: Прінт Сервіс, 2014. – 172 с.
8. Кузьмук О. Культурний туризм як інструмент формування національної ідентичності. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/monitor/desember08/23.htm>

9. Любіцева О.О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти) / О.О. Любіцева; Київськ. ун-тет туризму, економіки і права. – Київ: Альтерпрес, 2002. – 436 с.
- 10.Ткаченко Т. І., Гладкий О. В. Міський і сільський туризм: наукові підходи до формування і розвитку // Товари і ринки. – 2016. – Вип. 2 (22). – С. 9-20.
- 11.Туліганов І.В. Соціокультурний простір сучасного міста: автореф. дис. канд. філос. наук: 09.00.11, 2009 / І. В.Туліганова; Саратовський державний університет імені Н. Г. Чернишевського. - Саратов, 2009. - 28 с.,
- 12.Рижова Т.С. Город в социокультурном пространстве региона // Регионология. Электронное издание. Вып. 1. - 2010.
13. Спеціалізований туризм: навч. посібник. / [за ред. Т. І. Ткаченко та ін.] – К.: КНТЕУ, 2017. – 215 с.
14. Туризм і місто: досвід, проблеми та перспективи: монографія / за заг. ред. І. М. Писаревського; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2011. – 284 с.
15. Філін В.А., Визуальная среда города // Вестник международной академии наук (русская секция) 2006. С 43-50.
- 16.Никига О. Пізнавальний туризм: сутність та особливості організації. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку туризму в регіонах України : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. (18–19 травня 2017 р., м. Львів). Львів, 2017. С. 81–84.
17. Оробчук Б. Перспективи розвитку екологічного та культурно-пізнавального туризму в зоні дністровського каньйону. Соціально-економічні проблеми і держава. 2008. Вип. 1 (1). С. 128–133.
18. Вишнеvsька Г. Г. Потенціал культурно-пізнавального туризму у збереженні культурної спадщини України. Українська культура : минуле, сучасне, шляхи розвитку. 2013. Вип. 19(2). С. 192–196.

19. План заходів із реалізації у 2021–2023 роках Стратегії розвитку Одеської області на період 2021–2027 років. Додаток до рішення Одеської обласної ради від 03 березня 2020 року № 1229- VIII. URL: <https://oda.odessa.gov.ua/socialeconomic/strategy21-27> (дата звернення: 07.06.2020).

20. Нездойминов С. Г. Морской круизный бизнес как вектор международной интеграции морехозяйственного комплекса Украины / С. Г. Нездойминов, Н. Н. Андреева // Український журнал Економіст. - 2014. - № 7. - С.43-45.

21. Нездойминов С. Г. Формування ринку морського круїзного туризму в Причорноморських регіонах України / Ринки туристичних послуг: стан і тенденції розвитку: монографія // За загальною ред. В. Г. Герасименко. - Одеса: Астропринт, 2013. - 304с.

22. Nezdoyminov S. Regional Trends of the Tourist Flow in Ukraine / S. Nezdoyminov, O. Shykina // International Journal of Innovative Studies in Sociology and Humanities. – 2016. – Vol.1,1. – P. 12-18.

23. Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону: монографія / В. Г. Герасименко, Г. К. Бедрядіна, С. С. Галасюк та ін. / за заг. ред. проф. В. Г. Герасименка. – Одеса: ОНЕУ, 2016. – 262 с.

24. Галасюк С. С. Організація туристичних подорожей та екскурсійної діяльності: навчальний посібник. Друге видання, доповнене і доопрацьоване / С. С. Галасюк, С. Г. Нездойминов. – Херсон: Олді-Плюс, 2016. – 248 с.

25. Nezdoyminov S. European cruise market: prospects of development in Ukraine / S. Nezdoyminov, N. Andryeyeva // Mechanisms and models of development of entities tourist business: collective monograph / edited by A. Berezin, M. Bezpartochnyi / ISMA University. – Riga: «Landmark» SIA, 2016. – P. 108-116.

26. Нездойминов С. Г. Дослідження туристичного руху на водному транспорті в Україні/С.Г. Нездойминов, Н. М. Андреева [Електронний ресурс]. –

Режимдоступу:

http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi2017_1_205_212.

27. Давиденко І. В. Культурний туризм як сучасний напрямок використання та збереження історико-культурної спадщини Одеського регіону / І. В. Давиденко // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. – Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2017. – Випуск 2 (08). - Ч. 2. – С. 49 – 53.

28. Давиденко І. В. Культурно-історична спадщина як основна складова розвитку культурного туризму в Україні / І. В. Давиденко // The global competitive environment: development of modern social and economic systems. - Chisinau, Republic of Moldova: Baltija Publishing, 2017. – Р. 20-22.

29. Давиденко І. В. Сучасний стан реалізації круїзного потенціалу міста Одеси / І. В. Давиденко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». – Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2017. – Випуск 14. - Частина 1. – С. 79 – 83.

30. Давиденко І. В. Практичні аспекти розвитку круїзного туризму в місті Одеса / І. В. Давиденко // International Scientific Conference From the Baltic to the Black Sea: the Formation of Modern Economic Area. - Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2017. – Р. 112 – 114.

